

В. О. Кіктенко

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ (ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ)

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена зростаючою значимістю Китаю, що потребує нового теоретичного осмислення теорії сучасних міжнародних відносин та адекватного опису нового типу відносин між країнами. Розуміння означеної проблеми ускладнюється подальшим розпадом біполярної системи міжнародних відносин і, відповідно, суперечливими тенденціями та кризовими явищами в розвитку політичної ситуації у світі. Визначення орієнтирів становлення стабільного світопорядку увійшло до пріоритетних завдань політичної взаємодії великих і впливових акторів, що володіють великим ресурсним потенціалом і досвідом міждержавної взаємодії, до яких входять і певні країни Сходу. У цілому в зовнішній політиці України в останні роки відбувся “розворот” у східному напрямку з виходом на стратегічний рівень партнерства з окремими азійськими країнами, проте розбудова дійсно ефективної взаємодії пов’язана з необхідністю побудови логічної і стрункої конструкції цих відносин.

Досягнення сучасного рівня відносин між Україною та Китаєм – це, безумовно, заслуга обох сторін, проте для кращого розуміння напрямку та специфіки зовнішньополітичних зусиль Києва й Пекіна в напрямку формування стратегічного партнерства, що відбувається в умовах становлення та еволюції контурів нового світового порядку (*багатополарність*), необхідно чітко розуміти концептуальні підстави, якими керуються сучасні українська й китайська сторони. У цілому характер відносин нового типу має передбачати високий рівень взаємної довіри, спрямованість на стратегічну взаємодію у ХХІ ст. та досягнення додаткової стійкості шляхом вирішення проблем в одній сфері співробітництва за рахунок застосування важелів з іншої сфери (наприклад, вирішення політичними методами економічних питань). Крім того, політична взаємодія стратегічного партнерства України й Китаю повинна бути визначена з урахуванням відносин

України з Росією, ЄС та США. Таким чином, сучасні українсько-китайські відносини спрямовані на серйозні зміни, що вимагає глибокого і всебічного осмислення цього процесу, який відкриває потенціал для подальшого розвитку співробітництва, але одночасно ставлять нас перед новими викликами.

Метою цього дослідження є виявлення основних компонентів, тенденцій і перспектив українсько-китайського стратегічного партнерства як відносин “нового типу” у мультиполярних міжнародних відносинах у ХХІ ст. У відповідності із загальною метою дослідження поставлені такі *дослідницькі задачі*: 1) дослідження еволюції сучасних підходів до визначення, типологізації й категоріальної оцінки “постбіполярної архітектоники” міжнародних відносин у працях китайських політологів; 2) аналіз специфічного понятійного апарату китайськими вченими для опису новітніх тенденцій міжнародних відносин у зіставленні з основними школами сучасної політології; 3) виявлення основних етапів еволюції українсько-китайських відносин та їхнього відображення в теорії і практиці сучасного українсько-китайсько діалогу; 4) визначення основних проблем українсько-китайської взаємодії, а також місця й ролі Китаю у вирішенні Україною головних сучасних викликів на регіональному і глобальному рівнях.

З кінця 1990-х років спостерігається активізація політичних процесів, спрямованих на встановлення стратегічного партнерства між різними країнами на регіональному, міжрегіональному та міжконтинентальному рівнях: БРІК, Африканський союз, Меркосур, АСЕАН, Південно-Азіатська асоціація регіональної співпраці СААРК, Форум “Азія – Європа” (АСЕМ), ЄврАзЕС та ін. Це вказує на зростаючу мережу стратегічних зв’язків і зобов’язань, що стають важливим елементом міжнародної ідентичності тих чи інших країн. При цьому цікаво те, що немає істотних дискусій із приводу причин походження, ступеня актуалізації та популярності цієї нової форми міжнародних зв’язків. *Стратегічне партнерство* стало новим джокером міжнародних відносин як між країнами зі складними відносинами, так і тими, що не мають ніяких домагань один до одного. Крім того, багато країн намагаються отримати привілейований статус стратегічного партнера із сильними світовими гравцями, що є опосередкованим засобом демонстрації свого значення на міжнародній арені і свідченням

того, що використання цього поняття виходить за межі простого зміцнення співробітництва між країнами, а радше вказує на більш глобальну й системну реконфігурацію динаміки міжнародних відносин [Рефа 2010]. Тим не менш, все більш широке використання цього поняття прямо пропорційно відсутності його точного визначення.

Необхідно відзначити, що концепція *стратегічного партнерства* не має чіткого визначення, що ускладнює розуміння й оцінку реальних відносин між державами, які визначають такий статус взаємодії. Спочатку термін *стратегія* мав сильний військовий аспект і використовувався в основному для визначення військових союзів, що почасти зберігається й сьогодні (наприклад, стратегія США в Іраку, стратегії НАТО в Афганістані), але в цілому застосовується більш широко (політична чи економічна стратегія). Що ж стосується *партнерства*, то це короткостроковий або довгостроковий альянс, але при використанні поняття *стратегічне партнерство* мається на увазі виключно довгострокове співробітництво, яке, тим не менш, передбачає відмінності інтересів між суб'єктами такого союзу. Сьогодні стратегічними можуть бути відносини як між окремими країнами, так і між групами країн і міжнародних організацій, що припускає *спільну стратегію, загальну позицію і спільні дії* в зовнішній політиці й політиці безпеки. Розуміння та реалізація *стратегічного партнерства* окремими країнами має свою специфіку й відмінності, що стосується й КНР, у зовнішній політиці якої цей концепт (“战略伙伴关系”, “zhàn lüè huǒbàn guānxi”) на сучасному етапі відіграє ключову роль.

Після завершення “холодної війни” у 1991 році та розпаду біполярної системи характер міжнародних відносин істотно змінився, що змусило Китай докласти значних зусиль для адаптації до цих змін і, найголовніше, для прориву блокади західних країн, що виникла після “подій на площі Тяньаньмень” у 1989 році. Китай скорегував свої відносини з великими державами й поліпшив відносини із сусідніми країнами шляхом встановлення з ними “стратегічного партнерства”. У сучасному постбіполярному світі міжнародні відносини зазнають суттєвих прискорених змін якісного, комплексного й фундаментального характеру. Динамізм і глибина трансформації міжнародних відносин сьогодні призво-

дять до того, що багато традиційних понять, категорій, формулювань закономірностей міжнародних відносин не тільки втрачають свою пояснювальну здатність, але і призводять до неадекватного реагування на структурні зрушення в системі міжнародної взаємодії й помилок у рекомендаціях і практичної політичної діяльності. Все це стимулювало пошуки нової теорії політичного аналізу, що торкнулося й китайської теорії й соціології міжнародних відносин.

У результаті переходу до політики “реформ і відкритості” у сфері економічної модернізації й формуванні нової зовнішньополітичної парадигми, що виходить із положення, що “практика – єдиний критерій істини”, фахівці-міжнародники КНР змінили колишнє уявлення про сучасну епоху як “епоху імперіалізму і пролетарських революцій”, висунувши тезу про те, що існують дві головні насувні проблеми сучасності – мир і розвиток, а не революції й війни. Китайські експерти відмовилися від положення, що війни неможливо уникнути, якщо існує імперіалізм і “соціал-імперіалізм”, і прийшли до висновку, що ростуть фактори для встановлення мирного співіснування, й тому є сподівання на уникнення в майбутньому війн, – реальна боротьба за сприятливу міжнародну мирну обстановку і сприятливе мирне оточення. Тенденція поглиблення багатополярності, яка виступає в якості синоніма демократизації міжнародних відносин, що виявляється й на глобальному, і на регіональному рівнях, у політиці, в економіці, у занепаді і зростанні великих держав, у формуванні нових центрів сил, а також у збільшенні комплексної могутності та ролі країн, що розвиваються, більше сприяє миру і стабільності, ніж біполярна структура або “монополярний світ”. При зростанні незалежної й самостійної самосвідомості народів усіх країн світ стає все більш взаємозалежним. І хоча військові чинники, як і раніше, відіграють важливу роль, центр міжнародної конкуренції вже перемістився зі сфери гонки озброєнь у сферу мирного змагання за рахунок економічних і науково-технічних факторів. Головні джерела загрози поки що в неспокійному світі: мислення часів “холодної війни”, гегемонізм і силова політика; посилення військових блоків та союзів, локальні конфлікти, що спалахують час від часу на ґрунті національних, релігійних та територіальних суперечностей.

На сьогоднішній день дипломатичні відносини Китаю з іншими країнами можуть бути розділені на кілька рівнів: прості дипломатичні відносини, відносини добросусідства і дружби, відносини партнерства і співпраці. Відносини *партнерства* поділяються на спільне партнерство, конструктивне партнерство, всебічне співробітництво й партнерство, стратегічне партнерство, стратегічна взаємодія та партнерство і всебічне стратегічне співробітництво й партнерство [Dai Zhiting 2010]. Досі Китай встановив партнерські відносини з найбільш великими державами, БРІКС, G20 і сусідніми країнами на різних рівнях, але на загальному принципі партнерства – *не протистояти один одному, а шукати спільне, відкласти розбіжності й не завдавати шкоди третім країнам* [Dai Zhiting 2010]. Як заявив голова КНР Цзян Цземінь у листопаді 1997 року після свого візиту у США: “Китайсько-американське конструктивне стратегічне партнерство має три значення: дві країни повинні бути партнерами, а не суперниками, це довгострокові відносини, побудовані на загальній стратегічній основі, а не на частковому співпаданні інтересів, і воно конструктивне, а не ексклюзивне, не шукає гегемонії” [Weng Ming 2010]. Це визначення Цзян Цземіня стосується стратегічних відносин Китаю з іншими країнами.

Аналіз “тенденції до мультиполяризації” (“多極化”, “duōjǐhuà”) є найбільш розробленою в китайській політологічній думці концепцією “архітектоніки міжнародних відносин”, що відбиває прагнення різних держав світу до проведення незалежного політичного курсу на світовій арені, спрямовує до демократизації міжнародних відносин і означає кінець безроздільного домінування “однієї-двох наддержав”. Оптимальна політика Китаю в межах цієї мультиполяризації повинна була зводитися не до лавірування, заснованого на класичному балансі сил, а до пошуку забезпечення балансу інтересів усіх зацікавлених сторін. Навіть не домігшись консенсусу у питанні про контури багатополюсного світу й кількості полюсів у ньому (у різних авторів воно варіюється від трьох до восьми та зазвичай фігурує п’ять центрів сили – США, Європа, Японія, Росія й Китай, до яких інколи додаються Індія й Бразилія), дискусія з цього питання дозволила уточнити багато категорій і понять, виробити різні методики аналізу та аргументації, залучити різні провідні теоретичні розробки. Китай-

ські аналітики постійно підкреслюють, що розпад старої світової архітекτονіки не рівнозначний повному зникненню старого світового порядку, що світ перебуває у тривалому й важкому перехідному стані, що “новий світовий порядок”, ядром якого є “п’ять принципів мирного співіснування”, не може не бути пов’язаним певною мірою зі старим порядком, у тому числі з діяльністю ООН. Деякі китайські аналітики навіть проводять аналогії “нового світового порядку” із традиційним світопорядком “даннічеського миру і злагоді”, який “забезпечував мир і стабільність на безпрецедентно величезному просторі землі протягом безпрецедентно тривалого часу”. Підсумковою ж метою “загального світу і спільного розвитку” в побудовах китайських вчених виступає не глобалізація, що зачіпає тільки сферу економіки, а деполаризація світу – створення “безполюсного світу” без будь-якої “силової політики” і “гуманітарної інтервенції”. Цілком звичним у китайських роботах (і не тільки в китайських) стало судження про те, що “XXI століття стане століттям Східної Азії”, а політологічна думка КНР сконцентрувала свої пошуки оптимізації місця Китаю в багатополлярному світі, забезпеченні безпеки країни, створенні зовнішніх сприятливих умов для внутрішнього розвитку.

Розробки по формуванню нових диверсифікованих зовнішньополітичних концепцій КНР на регіональному і глобальному рівнях в основному базуються на концепції Ден Сяопіна “закрити минуле, відкрити майбутнє”, а також у дусі його наказу із 24 ієрогліфів: “Холоднокрівно спостерігати, стримано реагувати, твердо проводити курс, приховувати можливості й вигравати час, ніколи не намагатися лідувати, завжди бути здатним домагатися деяких результатів”. У останні роки відбулися важливі зміни в підходах китайських політологів до таких категорій аналізу міжнародних відносин, як *національні інтереси, розвиток, інтеграція, модель поведінки держави, дипломатія, міжнародна безпека*. Згідно з новою китайською концепцією безпеки, західна демократична модель не є обов’язковою гарантією регіональної безпеки, загрозу якій у процесі мультиполаризації створює не співвідношення сил, а політика військової сили, що проводиться відносно цього процесу.

Слід вказати на те, що в зовнішньополітичних деклараціях Китаю ніколи не буває нічого випадкового і спонтанного, і практично

кожен “новий” ієрогліф несе в собі істотний концептуальний потенціал, за яким стоять розробки інколи цілих науково-дослідних інститутів. “Конструктивне партнерство” і відносини “нового типу” китайські політологи розуміють як такі, в яких “немає місця союзництву, конфронтації й націленості на будь-яку третю країну” (“不結盟、不對抗、不針對第三國”, “Bù zé měng bu duikàng bù zhēnduì dì sānguó”). Ця концепція стала інтерпретуватися як альтернатива зовнішній політиці США, що розділяє суб’єкти міжнародної політики на “своїх” (друзів) і “чужих” (ізоїв), а світовий простір – на військово-політичні блоки. Проте КНР все ж таки вибудовує ієрархію партнерства залежно від зрілості взаємин із тією чи іншою державою, а китайська політологічна думка намагається запропонувати таку структуру міжнародних відносин, що максимально відповідає інтересам Китаю.

Відбулися важливі зміни в підходах китайських політологів до таких категорій аналізу міжнародних відносин, як “національні інтереси”, “розвиток”, “інтеграція”, “модель поведінки держави”, “дипломатія”, “міжнародна безпека”. Наявність західного демократичного ладу, за новою китайською концепцією безпеки, не є обов’язковою гарантією регіональної безпеки, загрозу якій у процесі мультиполіаризації створює не співвідношення сил, а політика військової сили, що проводиться відносно цього процесу. На думку китайських політологів, безпека повинна ґрунтуватися не на зростанні озброєнь і на військовому союзі, а на взаємній довірі та спільних інтересах. В умовах “мирного піднесення” Китаю й поступового виходу на передову лінію на міжнародній арені китайські політологи шукають нові підходи до зовнішньої політики перед обличчям традиційних і нетрадиційних загроз, ризиків і викликів Китаю та світової спільноти: “нова концепція кооперативної безпеки”, “нове мислення в дипломатії”, “консенсусна дипломатія”, “нове глобальне самоврядування”, “екологічна дипломатія”, “енергетична дипломатія”, “концепція гармонійного світу”. Сучасний світ описується як “перехідний” від “монополіарності” до “багатополярності” (“одна наддержава – багато держав”), що може бути інтерпретовано як прообраз “плюралістичної однополярності”. Переходячи до “дипломатії активної дії”, аналітики КНР виступають не за революцію, а за реформування і вдосконалення існуючого порядку, не за те, щоб змінити

існуючий світопорядок і почати все спочатку, а за впорядкування, доповнення, перебудову деяких нераціональних сторін зі збереженням діючих конфігурацій. У цьому плані політологічна школа КНР своїми контурами вписується в різновид конструктивістської школи, яка відрізняється від реалістичної й ліберальної насамперед тим, що оцінює політику щодо зміцнення стабільності й безпеки з точки зору її ефективності, розуміючи під цим результативність політичних технологій у цій сфері, їхню економічну рентабельність, найбільш повне задоволення національних потреб.

У китайських дослідників міжнародних проблем склалося чітке усвідомлення того, що поступово завершується процес перетворення КНР із суто регіональної держави, що робить акцент на врегулювання відносин на двосторонній основі в першу чергу зі своїми сусідами по регіону, у глобальну державу, члена СОТ, що активно бере участь у формуванні майбутньої світової архітекτονіки і, ймовірно, зможе кинути виклик планетарним претензіям США й “новим формам гегемонізму в політиці”. Теоретичне забезпечення цієї нової ролі Китаю у світі, окрім вже “класичних” положень про “мир і розвиток”, “незалежність і самостійність”, “мультиполяризацію”, “комплексну могутність”, “мирне оточення”, “новий міжнародний порядок” і т. д., збагачується новими концептуальними складовими, такими як, “мирне піднесення”, “концепція кооперативної безпеки”, “нове мислення в дипломатії”, “консensusна дипломатія”, “нове глобальне самоврядування”, “гармонійний світ”, “екологічна дипломатія”, “енергетична дипломатія” та ін. Незмінною залишається впевненість китайських політологів у тому, що заміна старої архітектоніки на нову і старого порядку на новий повинні проходити без нав’язування своїх цінностей і диктату, без військових потрясінь, а шляхом узгодження та ненасильницьких методів конкурентної боротьби в межах загальноновизнаних міжнародно-правових та політико-дипломатичних основ. У цьому плані концептуально-теоретичні побудови китайських міжнародників типологічно тяжіють до конструктивістської школи західної політології й більш за все схожі з м’якою ціннісною “консensusною конструкцією” багатоклірного світу й поліваріантністю розвитку.

Головні аспекти “стратегічного партнерства” Китаю:

1) *Неконфронтація*. Загалом, існують три основні форми міжнародних відносин, зокрема, конкуренція, співробітництво й конфлікт. Таким чином, міжнародні відносини можна розділити на два типи, конфронтація й відмови від конфронтації. Не тільки Китай, але й інші великі держави, такі як США, Росія, Франція й Індія, намагаються вийти за межі моделі вороги-або-альянс часів “холодної війни” й налагодити нові партнерські відносини один з одним. Мета стратегічного партнерства Китаю аналогічна такій зовнішній політиці: не вступати в конфлікт один з одним, проводити міжнародну координацію, а також пропагувати взаєморівність відносин на основі п’яти принципів мирного співіснування.

2) *Неприєднання та недія проти якоїсь третьої країни*. Стратегічне партнерство Китаю з іншими країнами в період після завершення “холодної війни” – це такий новий тип міжнародних відносин, коли нема прагнення завдати шкоди інтересам третьої країни. Зокрема, всі заяви про стратегічні партнерські відносини Китаю з іншими країнами мають характер неприєднання й не виступають проти будь-якої третьої країни. У договорі про дружбу і співробітництво між Китаєм та Росією, який набув сили 16 липня 2001 року, говориться, що “дружні відносини між Китаєм і Росією є новим видом міжнародних відносин, заснованих не на альянсі, а не відмови від конфронтації й не виступають проти будь-якої третьої країни” [China – Russia... 2001]. Такі ж самі положення знаходимо у Спільній декларації між Китаєм та Індонезією про стратегічне партнерство: “...стратегічне партнерство має бути неприєднанням і передбачати дії, що спрямовані на сприяння миру, стабільності і процвітання двох країн і їхніх народів” [Joint Declaration... 2005]. Традиційно дружні відносини носять комплексний характер, що охоплює економічні, освіти, ЗМІ, туризму, боротьби з тероризмом та забезпечення безпеки.

3) *Низький рівень політичного співробітництва*. Термін “стратегія” використовується на більш “високому політичному рівні” діалогу в міжнародних відносинах, наприклад, у політиці, військових питаннях і питання безпеки. Тим не менш, стратегічне партнерство між Китаєм та іншими країнами характеризується низьким рівнем політичної співпраці й має символічне, а не фактичне значення. Будь то великі чи малі країни, Китай з усіма

своїми стратегічними партнерами основний акцент робить на подальшому зміцненні двостороннього співробітництва в економічній, науковій та культурній галузях. Наприклад, коли Китай і Японія обговорюють створення “стратегічних взаємовигідних відносин”, Китай розглядає це – як довгострокові, всебічні та стабільні відносини співпраці. Тобто, це відрізняється від японського розуміння стратегічного співробітництва й не може розглядатися як військово-співробітництво [For China – Japan Strategic... 2007]. У листопаді 2006 року Китай і Африка встановили нове стратегічне партнерство, яке тільки підкреслює політичну рівність, взаємну довіру, економічне співробітництво та культурний обмін, але виключає будь-яку військову складову [China and Africa... 2006]. Тим не менш, це не означає, що Китай не бажає розвивати політичні відносини та спільно вирішувати питання безпеки з іншими країнами. Оскільки співробітництво в цих сферах є дуже чутливим, Китай намагається сприяти розвитку всебічних відносин, заснованих на економічному співробітництві.

Через *мирне піднесення* Китаю й поступовий вихід на передову лінію на міжнародній арені китайські аналітики розмірковують про нові підходи до зовнішньої політики перед обличчям традиційних і нетрадиційних загроз, ризиків і викликів Китаю та світової спільноти: про *нову концепцію кооперативної безпеки, нове мислення в дипломатії, консенсусну дипломатію, нове глобальне самоврядування, екологічну дипломатію, енергетичну дипломатію, концепцію гармонійного світу*. Сучасний світ описується як перехідний від монополярності до багатополярності і позначається як “одна наддержава – багато держав”, що може бути інтерпретоване як прообраз *плюралістичної однополярності*. Переходячи до *дипломатії активної дії*, аналітики КНР виступають не за революцію, а за реформування й удосконалення існуючого порядку, не за те, щоб повністю змінити існуючий лад, а за впорядкування, доповнення, перебудову деяких нераціональних сторін зі збереженням діючих конфігурацій. У цьому плані політологічна школа КНР своїми контурами вписується в різновид конструктивістської школи, яка відрізняється від реалістичної й ліберальної насамперед тим, що оцінює політику щодо зміцнення стабільності й безпеки з точки зору її ефективності,

розуміючи під цим результативність політичних технологій у цій сфері, їхню економічну рентабельність, найбільш повне задоволення національних потреб.

Таким чином, Китай стверджує, що його економічне і політичне зростання є *мирним піднесенням*, що веде до формування нової міжнародної стратегії *глобального балансування сил*. Це є явним протиставленням політиці стримування США, які в період після закінчення “холодної війни” часто визначають Китай як загрозу, а Китай, у свою чергу, вважає такий підхід США до міжнародних справ одностороннім. Замість цього Китай пропонує багатосторонню інтеграційну модель світу як більш відповідний спосіб ведення світових справ, проте в реальності це має особливу специфіку, оскільки новий розподіл влади в міжнародній системі вказує на нові форми консолідації та вироблення міжнародної політики. Так, наприклад, БРІК базується на більш низькому ступені формалізації й інституціоналізації, що можна розглядати як відображення поточного сценарію, коли країни, що розвиваються, поміж них і Китай, намагаються отримати більше преференцій у світовій системі, декларуючи при цьому принцип багатосторонності [Бергер 2005].

Перехід Китаю від статусу відносно замкнутої континентальної держави до статусу другої економіки світу, тим не менш, не дає можливостей для світового лідерства Китаю *радянського типу*. Тому китайське керівництво й не намагається претендувати на лідерство такого типу, а прагне використовувати економічні перетворення, цілеспрямовану зовнішньополітичну стратегію коректування правил світової системи, формування величезної зони тісної взаємодії КНР із країнами по всьому периметру китайських кордонів на зміну (або навіть повну трансформацію) системи міжнародних регіональних відносин. У межах трансформації регіональної системи Китай домагається таких стратегічних цілей:

- визнання світовою спільнотою територіальної цілісності Китаю, включаючи його права на Тайвань, Тибет, Сінцзян;
- міжнародного визнання *особливих прав* КНР в акваторії Південно-Китайського моря;
- поширення переважного впливу на Південно-Східну Азію;

- прийнятне для Китаю вирішення територіальних питань із сусідніми державами;
- забезпечення підтримки сусідніми державами позицій КНР у суперечках зі США та іншими країнами Заходу;
- фактичне затвердження *особливих відносин* між КНР і Монголією;
- придбання де-факто *особливого становища* в Центральній Азії;
- виключення шансів вступу інших країн в антикитайські коаліції й військового протистояння з Китаєм;
- нав'язування іншим країнам сприятливої для Китаю торгово-інвестиційної політики;
- визнання країнами регіону провідної регіональної ролі КНР, що виражається у вигляді неформальних, але обов'язкових консультацій із Пекіном перед прийняттям важливих зовнішньополітичних рішень;
- забезпечення згоди інших країн приймати китайських іммігрантів;
- закріплення *особливих прав* китайських меншин за кордоном і визнання права Пекіна на їхній захист;
- поширення китайської мови в Азії, забезпечення двомовності в зарубіжних районах компактного проживання етнічних китайців [Yan Xuetong 2008, 171–189; Китай... 2001].

Отже, перехід КНР до політики “економічної реформи й відкритості” стимулював інтенсивні концептуальні пошуки нової зовнішньополітичної парадигми, що базується на адекватній оцінці характеру сучасної епохи й рушійних сил світового розвитку. Теоретичні побудови китайських міжнародників-аналітиків підпорядковані завданню вироблення оптимальної формули зовнішньополітичної поведінки Китаю, спрямовані на максимальне сприяння модернізації та “мирному піднесенню” КНР в якості найважливішого суб'єкта міжнародних відносин, що активно впливає на зовнішньополітичну ситуацію в напрямку її стабілізації та гармонізації. Найважливішою складовою сучасних міжнародних відносин виступають у побудовах китайських авторів “відносини нового типу” Китаю, що характеризуються активною взаємодією в межах “стратегічного партнерства” з окремими країнами, що виступає в якості оптимальної моделі взаємовідносин.

Відчуття себе системно-визначальною великою державою в багатополярному світі дозволяє Китаю більш активно брати участь у формуванні нової архітектури міжнародних відносин, концептуально близької до “консенсусної моделі” конструктивістської школи політології.

Стратегічне партнерство Китаю можна розглядати як зусилля цієї країни зробити свій внесок у створення гармонійного світу через встановлення стратегічних відносин з іншими країнами. Це свого роду людиноцентричні міжнародні відносини, що засновані на рівності і взаємності, прагненні до гармонії, але не однаковості. Китай розширив свій дипломатичний простір і поліпшує міжнародне середовище для миру та розвитку й реалізації можливостей врегулювання відносин між великими державами, створення багатополярності і посилення взаємозалежності на основі стратегічного партнерства з іншими країнами. Наскільки пріоритети Китаю вплинуть на регіональний та глобальний рівні міжнародних відносин, залишається відкритим питанням, що виражається в дискусіях про його *нову роль і можливе лідерство*. Але цілком очевидно, що КНР прагне бути не лише регіональним лідером. Важливо відзначити, що ціннісні основи стратегічного партнерства Китаю (як і Росії, і Індії), по суті, є викликом демократії, прав людини й вільної конкуренції ціннісній основі інтеграційних процесів західного світу (насамперед, США і ЄС). Якщо до цього додати традиційний китайський принцип ведення війни за *що*, замість західного проти *кого*, а також те, що кінцевою метою китайських стратегів завжди була зміна розуму ворога, а не захоплення ворога, то стане очевидним, наскільки серйозною є сьогоднішня конкуренція моделей стратегічного партнерства.

Створення та поглиблення стратегічного партнерства між Китаєм та іншими великими державами. Відносини між великими державами є найбільш важливими для підтримки глобальної стабільності, й тому Китай після завершення “холодної війни” задля запобігання довгострокової напруги протистояння і для конструктивної співпраці встановив стратегічні відносини з Росією, США, Францією, Великобританією, Індією й Німеччиною.

1) *Стратегічна взаємодія та партнерство Китаю й Росії.* Драматичне завершення “холодної війни” в Європі й розпад

СРСР поставили перед китайською політологією завдання вироблення формули взаємин “нового типу”, тобто відносин “без союзу, без конфронтації й без націленості проти третіх країн”. Не бажаючи форсувати процес створення “справедливого й раціонального нового міжнародного політичного й економічного порядку”, основою якого незмінно служать “п’ять принципів мирного співіснування” і “ненав’язування іншим суспільного ладу й шляхів розвитку” під приводом захисту “прав людини” та “демократії”, політико-академічний комплекс КНР взявся до кропіткої роботи для конструювання багаторівневої “архітектоники партнерства”, яка виступає антиподом політики нерівності, диктату й “унілатералізму”. Апробація моделі партнерських відносин почалася з налагодження “відносин рівноправного й довірчого партнерства, спрямованого на стратегічну взаємодію в XXI столітті” з Російською Федерацією, що стали зразком і прообразом відносин “нового типу”, максимально забезпечують рівноправну участь всіх держав у загальносвітових процесах, що гарантує їм системні можливості для найбільш ефективної реалізації своїх національних інтересів розвитку. Горизонтальна й вертикальна мобільність у межах такої багатополярної моделі виступає синонімом демократизації міжнародних відносин та надає свободу розвитку форм спілкування, вибору напрямків взаємодії та інтегративної самоорганізації учасників міжнародних відносин, забезпечує рівну безпеку для кожної з держав, оптимальні умови для їхнього “гармонійного розвитку” та “мирного відродження”, рівноправну участь усіх членів світового співтовариства в політичному, економічному й культурному будівництві світової системи. Відносини *стратегічної взаємодії та партнерства* Китаю та Росії стали першими в історії встановлення стратегічного партнерства Китаю з великими державами. 1992 року Китай і Росія домовилися дивитися один на одного як “дружні країни”, 1994 року було встановлено “конструктивне партнерство”, а 1996 року відносини було офіційно підвищено до рівня “стратегічної взаємодії й партнерства”, яке неухильно посилювалося й обґрунтовувалося багаторівневими спільними ініціативами в різних сферах. У липні 2001 року Китай і Росія підписали Договір про добросусідство, дружбу й співробітництво, який заклав міцну основу для розвитку двосторонніх відносин у довгостроковій

перспективі. У травні 2003 року Китай і Росія виступили зі спільною декларацією, де було наголошено на тому, що, хоча міжнародна ситуація може змінитися, стратегічним пріоритетом зовнішньої політики обох країн буде поглиблення добросусідських відносин, дружби та взаємовигідного співробітництва. Крім того, під час візиту президента Медведєва до Китаю у вересні 2010 року Китай і Росія підписали спільну заяву про поглиблення всебічного стратегічного співробітництва й партнерства [Freire 2009].

2) *Конструктивне стратегічне партнерство Китаю та США.* Під час візиту колишнього Президента Китаю Цзян Цземіня у США 29 жовтня 1997 року обидві сторони прийняли спільну декларацію та заявили, що Китай і США хотіли б працювати разом із метою побудови *конструктивного стратегічного партнерства*. Але адміністрації Буша й Обами не підтвердили це твердження, й з тих пір фактично співробітництва між Китаєм і США загострилися [Work to Set up... 1998].

3) *Всебічне стратегічне партнерство Китаю та Франції.* Китай встановив відносини *всебічного стратегічного партнерства* із Францією під час візиту голови КНР Ху Цзіньтао до Франції в січні 2004 року. Спільна декларація по зміцненню *всебічного стратегічного партнерства* між Китаєм та Францією була прийнята в листопаді 2010 року [France and China... 2010; President Hu Jintao... 2010].

4) *Всебічне стратегічне партнерство Китаю та Великобританії.* Під час візиту прем'єра Держради КНР Вень Цзябао до Великобританії у травні 2004 року Китай і Великобританія оголосили про створення китайсько-британських відносин *всебічного стратегічного партнерства* та *механізму регулярних зустрічей* [China, UK vow to develop... 2004]. Коли прем'єр-міністр Великобританії Кемерон відвідав Китай у листопаді 2010 року прем'єр Держради КНР Вень висловив думку, що китайсько-британські відносини *всебічного стратегічного партнерства* є обширними і змістовними [David Cameron vows... 2010].

5) *Стратегічне партнерство Китаю та Індії.* Під час візиту прем'єра Держради КНР Вень Цзябао до Індії у квітні 2005 року сторони домовилися зміцнювати двосторонні відносини й *побудувати стратегічне партнерство задля миру й процвітання* [China, India to Build... 2005].

б) *Всебічне стратегічне партнерство Китаю та Німеччини.* Під час візиту канцлера Німеччини Ангели Меркель до Китаю в липні 2010 року дві країни опублікували спільне комюніке й офіційно підвищили свої двосторонні відносини до рівня *стратегічного партнерства та взаємного діалогу на рівні міністрів* [Germany and China... 2012].

Хоча відносини стратегічного партнерства між Китаєм і великими державами можуть мати різні назви, проте вони не мають істотних відмінностей.

Встановлення та поглиблення стратегічного партнерства між Китаєм і сусідніми країнами. У ієрархії китайської дипломатії відносини з великими державами залишаються ключовим чинником, а основною передумовою для мирного розвитку Китаю є *принцип стабільної і процвітаючої периферії*. Китай надає великого значення розвитку відносин із сусідніми країнами шляхом вирішення територіальних суперечок і впровадження різних механізмів співпраці для зміцнення дружніх і стабільних відносин. Для більш ефективного досягнення цієї мети Китай взяв на себе ініціативу встановлення стратегічного партнерства з найбільшими сусідніми державами для створення гармонійної периферії.

1) *Тісна двостороння стратегічна взаємодія та партнерство Китаю та Пакистану.* Під час візиту прем'єр-міністра Вень Цзябао в Пакистан у квітні 2005 року дві держави домовилися сприяти більш тісній двосторонній стратегічній взаємодії та партнерству на основі існуючого фундаменту традиційно дружніх відносин, що в цілому має комплексний характер і стосується економіки, освіти, засобів масової інформації, туризму, боротьби з тероризмом та забезпечення безпеки співробітництва [The Pakistan – China... 2011].

2) *Стратегічне партнерство Китаю та Індонезії.* У квітні 2005 року Китай та Індонезія опублікували спільну заяву між Китайською Народною Республікою та Республікою Індонезією про стратегічне партнерство. У січні 2010 року дві країни підписали план дій для розвитку й поглиблення стратегічного партнерства. Це партнерство фокусується на таких питаннях: діалог на рівні міністрів, реформи ООН, азіатсько-африканська співпраця, безпека та економічне співробітництво [Qin Jize 2005].

3) *Стратегічна взаємодія та партнерство Китаю та Південної Кореї*. Під час візиту Президента Південної Кореї Но Му Хена в Китай у липні 2003 року обидві сторони оголосили про створення всеосяжного співробітництва та партнерства. У травні 2008 року Китай і Південна Корея виступили зі спільною заявою в ході візиту Президента Лі Мен Бака в Китай, під час якого була досягнута домовленість про посилення двосторонніх відносин стратегічної взаємодії та партнерства і створення механізму регулярного діалогу між лідерами, переговори про вільну торгівлю та питання миру і стабільності в Північно-Східній Азії [Lee Tai-hwan 2008, 4].

4) *Всебічне стратегічне співробітництво й партнерство Китаю й Лаосу*. Під час візиту голови КНР Цзян Цземіня в Лаос у листопаді 2000 року дві країни домовилися розвивати стабільне всебічне співробітництво, засноване на добросусідстві і взаємній довірі [China, Laos establish... 2009]. У вересні 2009 року під час візиту Президента Лаосу Тюммалі в Китай обидві сторони вирішили оновити свої відносини всебічного стратегічного співробітництва й партнерства. Вони дійшли висновку, що лідери і правлячі партії обох країн будуть підтримувати один одного й координувати свої дії у важливих питаннях, а також будуть сприяти регіональному миру і стабільності в таких структурах, як “Субрегіон Великий Меконг”, АСЕАН та ін. [Laos, China hail... 2012, 1, 3].

5) *Всебічне стратегічне співробітництво й партнерство Китаю й Камбоджі*. Під час візиту голови КНР Цзян Цземіня в Камбоджу в листопаді 2000 року сторони домовилися зміцнювати й розвивати традиційно дружні відносини в новому тисячолітті. У квітні 2006 року Китай і Камбоджа оголосили про створення всебічного співробітництва й партнерства в ході візиту прем'єра Держради КНР Вень Цзябао. У грудні 2010 року обидві сторони домовилися про створення всебічного стратегічного співробітництва й партнерства, які наголошують на таких сферах, як інвестиції, сільське господарство, енергетична співпраця, освіта та молодіжний обмін [China key strategic... 2012].

6) *Всебічне стратегічне співробітництво й партнерство Китаю й М'янми*. Китай та М'янма встановили всебічне стратегічне

співробітництво й партнерство у травні 2011 року під час візиту Президента В Тейн Сейн у Китай [Li Chenyang 2012, 53–72].

7) *Стратегічна взаємодія й відносини Китаю та Філіппін*. У січні 2007 року в ході офіційного візиту прем'єра Вень Цзябао на Філіппіни обидві сторони прийняли спільну заяву щодо зміцнення двосторонніх відносин та їхнього піднесення до рівня стратегічної співпраці на благо миру та розвитку, що було підтверджено під час візиту Президента Акіно до Китаю в серпні 2011 року. Для досягнення цієї мети був вироблений спільний план дій, який встановлює п'ятирічний план двосторонньої торгівлі, обмінів між громадськими організаціями, законодавчими органами і співробітництво в галузі спорту й туризму [Wen Jiabao Meets... 2011].

8) *Всебічне стратегічне співробітництво й партнерство Китаю й В'єтнаму*. Нонг Дик Мань, генеральний секретар Центрального комітету Комуністичної партії В'єтнаму, перебував у Китаї з офіційним візитом із 30 травня по 2 червня 2008 року. Обидві сторони високо оцінили прогрес, досягнутий у відносинах між двома партіями і країнами, та погодилися докласти спільних зусиль для розвитку китайсько-в'єтнамського всебічного стратегічного співробітництва й партнерства на основі принципів довгострокової стабільності, дружби і всебічного співробітництва в дусі добрих сусідів, друзів, товаришів та партнерів. Партнерство має економічні та політичні аспекти: міжпартійна співпраця, освіта, культура, наука та технології. Був створений Керівний комітет для розвитку співпраці в межах регіональних структур (АТЕС, Китай – АСЕАН і “Субрегіон Великий Меконг”) [China underscores all-round... 2008].

9) *Стратегічна взаємодія й відносини Китаю та Малайзії*. У травні 2004 року прем'єр-міністр Малайзії Бадаві відвідав Китай з офіційним візитом і взяв участь у святкуванні 30-річчя китайсько-малайзійських дипломатичних відносин. У спільній декларації обидві сторони висловили готовність до розвитку двостороннього стратегічного співробітництва. 3 червня 2009 р. прем'єр-міністр Держради КНР Вень Цзябао та прем'єр-міністр Наджіб Разак підписали План дій зі стратегічної співпраці й партнерства з наголосом на фінанси, безпеку, енергетику, будівництво та інфраструктуру [Chinese premier hails... 2011].

10) *Стратегічна взаємодія й відносини Китаю та Таїланду.* Китай і Таїланд підписали план спільних дій зі стратегічної співпраці під час візиту прем'єр-міністра Таїланду Сурайуд у Китай у травні 2007 року. У результаті зустрічі 17 квітня 2012 року прем'єр-міністра Йінглака та прем'єр-міністра Держради Вень Цзябао був вироблений план спільних дій зі стратегічної співпраці Китаю та Таїланду на 2012–2016 роки, де визначені цілі та графік політичного, дипломатичного й культурного співробітництва [China, Thailand to establish... 2012].

Крім того, Китай встановив партнерські відносини з багатьма іншими країнами та регіональними організаціями: Бразилія (1993), Непал (1996), Канада (1997), Мексика (1997, стратегічне партнерство із 2003), Японія (1998), ЄС (1998, стратегічне партнерство із 2005), Єгипет (1999), Венесуела (2001), Монголія (2003), Польща (2004), Угорщина (2004), Румунія (2004), Чилі (2004), Аргентина (2004), Південна Африка (2004 – стратегічне партнерство, 2010 – всебічне стратегічне партнерство), Узбекистан (2004), Іспанія (2004), Португалія (2005, всебічне стратегічне партнерство), Перу (2005), Бангладеш (2005), Хорватія (2005), Казахстан (2005, стратегічне партнерство), Шрі-Ланка (2005), Африка (2006, нове стратегічне партнерство), Сербія (2009), Україна (2011) та ін.

Сучасні відносини України та Китаю значною мірою обумовлені зростаючими інтересами КНР до країн ЄС та Нової Східної Європи (Білорусь, Україна та Молдова), які мають економічні та політичні цілі. КНР має намір отримати маловитратні технології, диверсифікувати експорт, просувати свої продукти і бренди, вийти на нові ринки й набути стратегічні активи. Політично Китай хотів би бути важливим гравцем у пострадянських країнах Європи, що є сферою інтересів і Росії, і ЄС, а для останнього посилення Китаю в цьому регіоні може стати викликом для “Східного партнерства”. У китайській мові поняття “Нова Східна Європа” (“新东欧”) включає Білорусь, Україну, Молдову і країни Балтії (Латвія, Литва та Естонія). Китай послідовно зміцнює відносини з Новою Східною Європою шляхом активізації політичного діалогу та поглиблення економічних відносин, головним чином, шляхом надання фінансової допомоги. Ця взаємодія стала найбільш актуальною під час недавньої світової кризи, коли країнами Нової

Східної Європи була вкрай необхідна економічна підтримка, й Китай вміло скористався цією ситуацією [Szcudlik-Tatar 2011].

Протягом строку повноважень президента В. Ющенка українсько-китайські відносини були заморожені. Після “помаранчевої революції” Ющенко зосередився на відносинах з ЄС, а Китай дистанціювався від країн, де відбулись так звані “кольорові революції”. Після перемоги В. Януковича на президентських виборах в Україні у 2010 році українсько-китайські відносини значно покращилися, і зацікавленість Китаю до України поступово зростає, а китайські експерти оцінюють політику Януковича як перехід від хаосу до стабільності. Першим сигналом поліпшення відносин став візит голови КНР Ху Цзіньтао в Україну в червні 2011 р. через 10 років після візиту його попередника Цзян Цземіня у 2001 році. Результатом переговорів стало підписання спільної декларації про встановлення й розвиток стратегічного партнерства та підписання угоди на суму 3,5 млрд. доларів. Крім того, Китай має намір побудувати високошвидкісне залізничне сполучення між Києвом і аеропортом столиці, Борисполем (угода була підписана у вересні 2010 року). Китай також зацікавлений у будівництві паро-газової електростанції в Щолкіно й участі у процесі модернізації українських шахт.

Загальні цілі зовнішньої політики Китаю відносно країн “Нової Східної Європи”:

1) З економічної точки зору, Китай зацікавлений в інвестиціях в енергетичний сектор (наприклад, будівництво електростанцій) та придбання недорогих технологій і ноу-хау, розроблених у Радянському Союзі. Зокрема, КНР зацікавлений в українських авіаційно-космічних технологіях і зразках протиповітряної оборони, таких як двигуни для військових кораблів і авіаносців, літаки серійного заводу “АНТОНОВ”, ракети повітря-повітря і протитанкові ракети. Оскільки Росія скептично ставиться до можливості надання Китаю військових технологій через високу ймовірність копіювання, то їхнє отримання з України або Білорусії дає КНР дві переваги: по-перше, Китай буде отримувати технології, а по-друге, буде зміцнювати свої позиції у країнах, які Росія вважає своєю сферою впливу. Крім того, Китай планує реалізацію своєї глобальної стратегії збільшення експорту та інвестицій у потенційні ринки, розташовані між Росією та ЄС.

Негативні наслідки глобальної економічної кризи й постійна необхідність надання фінансової допомоги країнам Нової Східної Європи роблять Китай привабливим партнером у регіоні. Через ці причини, країни колишнього СРСР стають перспективними місцями для демонстрації і просування китайських продуктів і брендів, отримання доступу до нових ринків і придбання стратегічних активів.

2) Допомога Китаю також є політично мотивованою. Зростаючий інтерес КНР до країн Нової Східної Європи є важливим чинником у відносинах із Росією та ЄС. Китай пропонує допомогу тим країнам, які ізольовані від міжнародної спільноти (Білорусь), або в яких є проблеми з демократичними процедурами (Україна), і до того ж, всі ці країни мають складності у відносинах із Росією. Таким чином, китайські кредити та інвестиції дають політичну підтримку країнам Нової Східної Європи та дають можливість Китаю створити кращі позиції в переговорах із Росією та ЄС [Szczudlik-Tatar 2011a, 604–605].

Багатофакторний аналіз нинішнього стану двосторонніх відносин показує, що знижується значимість кон'юнктурних чинників українсько-китайської взаємодії, яка все більше набуває самостійної цінності.

У основі зовнішньополітичної діяльності лежать геостратегічні державні інтереси, які не можуть бути повністю ідентичні в різних держав, природно, що в українсько-китайських відносинах партнерства і стратегічної взаємодії, крім збігу або близькості їхніх позицій у питаннях, фактично, по всьому спектру найголовніших проблем світового розвитку, наявні проблеми та конкретні виклики. Вважаємо, що якраз показником вступу наших відносин у фазу повного оздоровлення є те, що на відміну від періоду “холодної війни”, в них присутні й відкрито констатуються елементи взаємної конкуренції і взаємного співробітництва, взаємної обережності і взаємообмеження.

Сьогодні Китай докладає багато зусиль для зростання своєї національної могутності, розвитку економіки й поліпшення життя народу. Всебічне поглиблення ділового співробітництва між Україною й Китаєм у торговельно-економічній, енергетичній, інвестиційній та інших сферах допомагають двом країнам взаємно

збагачуватися, долати наявні труднощі, знаходити адекватні відповіді на виклики сучасності, переймати один в одного все краще для того, щоб швидше й успішніше розвиватися. Зміцнення відносин “нового типу”, стратегічного партнерства та співпраці допомагає обом сторонам більш ефективно відстоювати власні національні інтереси і сприяє зміцненню миру й розвитку.

Основні цілі стратегічного партнерства України та Китаю:

- сприяння взаєморозумінню;
- зміцнення систем глобального управління;
- сприяння регіональній та глобальній безпеці;
- сприяння повазі верховенства права, включаючи права людини;
- підвищення економічної й соціальної стійкості.

Стратегічне партнерство повинне бути засноване на принципах рівності, взаємної довіри, поваги та розуміння. Воно також повинно бути всеосяжним, цілісним, довгостроковим, інтенсивним і стабільним. В ідеалі основоположні цінності двох сторін повинні бути аналогічними або принаймні сумісними.

Незважаючи на зростання туризму, багато китайців мало знають про Україну, а українці так само нечасто відвідують Китай та мало уваги приділяють історії, політиці та культурі цієї країни. Українсько-китайське стратегічне партнерство, зафіксоване на державному рівні, повинно бути підтримане всіма елементами громадянського суспільства, що, насамперед, стосується науково-освітніх кіл, засобів масової інформації, бізнесу та недержавних об'єднань, які мають сприяти взаєморозумінню. Особливо необхідно наголосити на необхідності сприяння розвитку українознавства в Китаї й китаєзнавства в Україні. Важливим інструментом є подальший розвиток та встановлення нових відносин між окремими містами та регіонами України та Китаю. У разі створення головного двомовного сайту “Україна–Китай” цей інтернет-ресурс буде надавати інформацію і створювати механізм для обміну думками, а також сприяти створенню мереж контактів. Міждержавна комісія зі співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою повинна складатися не тільки із представників уряду, а й із законодавців, представників аналітичних центрів та наукових кіл, бізнесу й неурядових організацій, які повинні спрямовувати свою діяльність на реалізацію довго-

строкових (10–20 років) планів, починаючи зі шкіл та університетів, а також сприяти здійсненню програм на всіх рівнях у таких галузях, як культура, технології, соціальні науки, природничі науки й т. ін. Досягнення взаєморозуміння неможливе без участі суспільства, проте необхідно пам'ятати, що рішення про стосунки з будь-якою державою в Китаї як авторитарній країні приймаються без участі суспільства, й тому соціальні групи іноді не так ясно розуміють політику уряду щодо України (наприклад, серед бізнес-груп китайський уряд не широко пропагує свою торгову політику). Більш широка участь громадянських суспільств обох країн може збільшити взаєморозуміння й, таким чином, побудувати міцну основу для українсько-китайських відносин.

Політичні цінності. Окремі експерти стверджують, що неможливо розвивати стратегічне партнерство, коли сторони мають різні концепції фундаментальних цінностей, таких як демократія, верховенство закону і права людини. Зрозуміло, що Україна й Китай мають різні погляди на демократію, проте в Україні, як й у багатьох країнах Європи, лише зовсім недавно було встановлено демократію. Крім того, варто відзначити, що китайська еліта не виступає проти західної концепції демократії, а наполягає на тому, що ця модель не відповідає поточній ситуації в Китаї. І хоча в Китаї немає сильної демократичної традиції, але китайські громадяни користуються більшою свободою, ніж будь-коли раніше. Комуністична партія Китаю (КПК) повільно переходить до більшої демократії, але по-своєму й у своєму власному темпі. Загалом, Китай іде шляхом східно-азіатської моделі демократизації: спочатку – економічна й соціальна свобода, а потім – політична свобода, тобто економічна лібералізація може призвести до політичної реформи й підвищення демократизації. Тим не менш, партія явно прагне контролювати її темп і форму, стверджуючи, що економічні права мають пріоритет над правами людини, а також економічні й соціальні свободи мають пріоритет над політичною та громадянською свободою і правами. КПК відповідає не тільки за національну й політичну мобілізацію, а й за соціально-економічні перетворення. Незважаючи на авторитарний характер, Китай цілком розуміє важливість забезпечення застосування верховенства закону для дотримання своїх зобов'язань перед СОТ та забезпечення постійного притоку інвестицій.

Китай також сильно підпорядкований своїй зовнішньополітичній стратегії, яка заснована на правилах міжнародної системи, оскільки потребує відповідних правил захисту своїх інтересів за кордоном і вирішення міжнародних конфліктів.

Соціальні та економічні проблеми. Приголомшуюче економічне зростання стало причиною виникнення економічних та соціальних проблем у Китаї. Україна також має складні економічні та соціальні проблеми, але іншого походження та в іншому масштабі. Враховуючи міжнародне значення деяких із цих проблем (зміна клімату, небезпека для здоров'я, імміграції й т. ін.), існує реальна необхідність участі України та Китаю в широкій дискусії на теми енергетичної безпеки та навколишнього середовища, соціальної й регіональної політики.

Висновки:

- Стратегічне партнерство не буде нічого означати, якщо воно залишиться лише на папері, а тому досягнення нового рівня відносин потребує зусиль обох сторін і зосередження на зміцненні взаєморозуміння.

- “Стратегічне партнерство” України та КНР повинне передбачати високий рівень координації зовнішньополітичних і дипломатичних зусиль, а також погодження концептуальних зовнішньополітичних підходів.

- Стратегічне партнерство має бути партнерством між усіма складовими суспільства для забезпечення дійсно стратегічного діалогу. Це особливо стосується громадянського суспільства, бо багато питань, що стоять перед обома сторонами, можна вирішити саме суб'єктами громадянського суспільства, а не дипломатичним шляхом.

- Українсько-китайське стратегічне партнерство має глобальний контекст, бо дає можливість для обох сторін зрозуміти й керувати силами, які формують глобалізований світ, з метою досягнення миру, процвітання і прогресу.

- До Міждержавної комісії зі співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою повинні входити представники уряду, парламенту, аналітичних центрів, ділових кіл та недержавних об'єднань. Мета комісії, крім іншого, має полягати в нагляді за розвитком стратегічного партнерства; необхідно звернути увагу на потенційні проблеми і, у разі необхідності, підготувати рекомендації.

- Безумовно, регулярні зустрічі на вищому рівні є важливим елементом розвитку відносин, але часто вони мають символічне значення, й, до того ж, під час підписання угод недостатньо часу для поглибленого обговорення. Тому проведення самітів на рівні міністрів і галузевих діалогів, ділових і аналітичних круглих столів повинні вирішувати ці завдання.

- Стратегічний діалог повинен бути всебічним, щоб сприяти вирішенню важливих питань українсько-китайського співробітництва в соціальній і економічній сферах. Необхідно встановити постійний діалог не тільки на політичному рівні, а й за участю громадянського суспільства.

- Враховуючи досвід існуючих установ, необхідно створити ефективно діючі українську та китайську неурядові організації, які б спрямували свою роботу на досягнення нового рівня взаємовідносин між Україною та Китаєм.

- Слід сприяти діалогу між Верховною радою України і Все-китайськими зборами народних представників, що підвищить взаємне розуміння функціонування парламентської системи обох сторін.

- Необхідно встановити високий рівень діалогу між бізнес-колами України та Китаю з наданням можливості час від часу зустрічатися з політичними лідерами та брати участь у самітах.

- Хоча відносини з КНР можуть мати позитивний вплив на економічний розвиток України, проте це може певною мірою стати викликом для Східного партнерства. Допомога й підтримка Китаю, заснована на принципах “невтручання”, можуть виявитися більш привабливими, ніж зусилля ЄС у впровадженні демократії та прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

Бергер Я. М. Возвышение Китая: международные аспекты [Електронний ресурс] // **Международная жизнь**, 2005, № 9. – Режим доступу до журналу: <http://globalization.su/lib/articles/berger/1167478460.html>

Китай в мировой политике. Москва, 2001.

Лю Денсі. Чжунго де фачжань юй вайцзяо чженце де цзоусян [Розвиток Китаю та напрямки його зонішньої політики] // **Гоцзі**

чженчжі яньцзю [Вивчення міжнародної політики], 2004, № 91.

China and Africa Issued Beijing Summit Declaration to Establish New Strategic Partnership [Електронний ресурс] // **Sohu**, November 6, 2006. – Режим доступу до журналу: <http://business.sohu.com/20061106/n246212549.shtml>.

China key strategic partner of Cambodia, ASEAN: Cambodian PM [Електронний ресурс] // **Xinhua**, 04-04-2012. – Режим доступу до ресурсу: http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-04/04/c_131507103.htm.

China, India to Build Strategic Partnership [Електронний ресурс] // **Xinhua News Agency**, April 12, 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.china.org.cn/english/2005/Apr/125627.htm>

China, Laos establish strategic partnership [Електронний ресурс] // **Window of China**, 09-09-2009. – Режим доступу до ресурсу: http://news.xinhuanet.com/english/2009-09/09/content_12023768.htm

China, Thailand to establish ‘comprehensive strategic partnership’ – Thailand betrays Chinese dissidents [Електронний ресурс] // **East-Asia-Intel.com**, April 25, 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://americanreport09.wordpress.com/2012/04/28/china-thailand-to-establish-comprehensive-strategic-partnership-thailand-betrays-chinese-dissidents/>

China underscores all-round strategic partnership with Vietnam [Електронний ресурс] // **Xinhua**, 12-01-2008. – Режим доступу до ресурсу: http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/01/content_10441041.htm.

Chinese premier hails friendship with Malaysia, vows more cooperation // **People’s Daily Online**, April 29, 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://english.people.com.cn/90001/90776/90883/7365272.html>

China – Russia Good-Neighborly Treaty of Friendship and Cooperation // **Xinhua**, July 16, 2001. – Режим доступу до ресурсу: http://news.xinhuanet.com/ziliao/2002-08/21/content_532202.htm.

Dai Zhiting. Concepts Defining Bilateral Relations // **Global Times**, 2010, February.

David Cameron vows to double UK trade to China [Електронний ресурс] // **The Guardian**, 9 November, 2010. – Режим доступу до

ресурсы: <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/nov/09/david-cameron-double-trade-china>.

For China – Japan Strategic Mutual Benefit, the Knot of “Strategy” Should be Solved [Электронный ресурс] // **Xinlang**, July 1, 2007. – Режим доступа до ресурсы: <http://news.sina.com.cn/w/2007-01-18/090511029195s.shtml>.

France and China. Bilateral relations between France and China [Электронный ресурс] // **France Diplomatie**, 09.08.2010. – Режим доступа до ресурсы: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/china-506/france-and-china/>

Freire M. R., Mendes C. A. Realpolitik Dynamics and Image Construction in the Russia – China Relationship: Forging a Strategic Partnership? // **Journal of Current Chinese Affairs**, 2009, Vol. 38, № 2.

Germany and China: The New Special Relationship [Электронный ресурс] // **The Globalist**, August 30, 2012. – Режим доступа до ресурсы: <http://www.theglobalist.com/storyid.aspx?storyid=9734>

Joint Declaration between the People’s Republic of China and the Republic of Indonesia on Strategic Partnership [Электронный ресурс] // **Xinhua**, April 24, 2005. – Режим доступа до ресурсы: http://news.xinhuanet.com/world/2005-04/26/content_2880692.htm.

Laos, China hail value of strategic partnership // **Vientiane Times**, September 25, 2012, Issue 224.

Lee Tai-hwan. Korea, China enter strategic partnership // **The Korea Herald**, May 31, 2008.

Li Chenyang. China – Myanmar Comprehensive Strategic Cooperative Partnership: A Regional Threat // **Journal of Current Southeast Asian Affairs**, 2012, Vol. 31, № 1.

Peña F. Capacidades en el caso del G20 y del grupo BRICS. Mercosurabc, March 17, 2010.

President Hu Jintao Concludes His European Tour and Returns Home [Электронный ресурс] // **Ministry of Foreign Affairs, the People’s Republic of China**, 2010/11/08. – Режим доступа до ресурсы: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/hujintaofangwenfaguoheputaoya/t767609.htm>

Qin Jize. Indonesia now a strategic partner [Электронный ресурс] // **China Daily**, 26-04-2005. – Режим доступа до газети: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-04/25/content_437349.htm

Sarsembaev I. Russia: No Strategic Partnership with China in View // **China perspectives**, May – June 2006, № 65.

Szczudlik-Tatar J. China's Policy Towards Central and Eastern Europe // **Bulletin PISM**, May 9, 2011, № 44 (261).

Szczudlik-Tatar J. China's Policy Towards Non-EU “New Eastern Europe” // **Bulletin PISM**, November 7, 2011a, № 103 (320).

The Pakistan – China strategic partnership [Електронний ресурс] // **China.org.cn**, May 20, 2011. – Режим доступу до газети: http://www.china.org.cn/opinion/2011-05/20/content_22605398.htm

Voskressenski A. D. **Russia and China: A Theory of Inter-State Relations**. London, 2003.

Wen Jiabao Meets with Philippine President Aquino in Ziguangge, Zhongnanhai [Електронний ресурс] // **Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China**. – 01-09-2011. – Режим доступу до газети: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zsjg/yzs/gjlb/2762/2764/t855408.htm>.

Weng Ming. What is Constructive Strategic Partnership // **World Knowledge**, 1997, Vol. 23, № 5.

Work to Set up Sino – US Constructive Strategic Partnership // **Renmin Ribao [People's Daily]**, June 18, 1998.

Yan Xuetong. **Analysis of China's National Interests**. Monterey, 2008.